

Схожий на птаха ківі будинок, який він так добре знав, світився звичним імристо-сірим світлом, коли Ерік Світсент різко спустився на своєму коловерті і таки спромігся якось запаркуватися у крихітному відсіку, відведеному для нього. «Ще тільки восьма ранку», — похмуро подумав він, а його роботодавець містер Вірджил Л. Акерман уже відчинив двері штаб-квартири корпорації «ТХБ» і взявся за справи. «Уявіть собі людину, чий розум гострий мов бритва о восьмій ранку, — роздумував лікар Світсент. — Це явно суперечить Божій волі. Оце так долю вони нам приготували». Війна виправдовує будь-які людські дивацтва, навіть дивацтва їхнього шефа.

Однак, він все одно рушив у напрямку вхідної рампи, проте зупинився, почувши, що хтось вигукнув його ім'я.

— Заждіть, містере Світсент! Хвилинку, сер, — пролунав гугнявий, вкрай відразливий голос робанта.

Ерік неохоче зупинився і почекав, поки та штукенція наблизилася до нього, енергійно розмахуючи руками та ногами.

— Ви містер Світсент з Тіхуанської корпорації хутра та барвників?

Питання прозвучало як образа, і він це відчув.

— Звертайтеся до мене «лікарю Світсенте», будь ласка.

— У мене для вас рахунок, лікарю, — з металевої кишені робанта виїхав складений удвоє білий папірець. — Три місяці тому ваша дружина, місіс Кетрін Світсент, попросила списати цю суму з її рахунку «Країна мрій — щасливі часи для всіх». Шістдесят п'ять доларів плюс шістнадцять відсотків пені за невчасну оплату. Такий закон, як ви самі розумієте. Перепрошую, що затримую вас, але несплата рахунків, гм, незаконна.

Штукенція насторожено спостерігала за ним, поки він із неймовірною неохотою діставав свою чекову книжку.

— І що ж вона купила? — похмуро запитав Ерік, вписуючи чек.

— Пачку сигарет *Lucky Strike*, лікарю. Автентичного зеленого кольору. Випущену приблизно 1940 року, ще до Другої світової війни, коли дизайн змінився. «Зелений *Lucky Strike* пішов на війну», самі знаєте, — робант загіготів.

Він не міг у це повірити; щось тут було не так.

— Але, звісно ж, — запротестував Ерік, — ця покупка мала бути за кошт компанії.

— Ні, лікарю, — заперечив робант. — Клянуся. Місіс Світсент абсолютно чітко дала зрозуміти, що купувала цю пачку особисто для себе.

Штукенція, отже, спромоглася додати пояснення, яке — він одразу це зрозумів — було неправдивим. Однак чи його вигадав робант, а чи сама Кеті, цього він не міг сказати, принаймні не одразу.

— Місіс Світсент буде *Піммс-39*, — благочестиво мовив робант.

— Дідька лисого вона буде! — він жбурнув виписаний чек у напрямку робанта, і поки той намагався спіймати тріпотливий папірець, знову рушив до вхідної рампи.

«Пачка *Lucky Strike*. Що ж, — безрадісно подумав Ерік, — Кеті знову взялася за старе». Творчий порив, який може знайти вихід лише у триньканні грошей. І завжди більших, ніж її зарплатня, яка, — він мусив визнати, — на жаль, трохи перевищувала його власну. Але в будь-якому разі, чому вона нічого не сказала? Зробити таку серйозну покупку і...

Відповідь, звісно ж, була очевидною. Рахунок вказував на проблему в усій її гнітючій ясності. «П'ятнадцять років тому, — подумав він, — я б сказав — та, власне, я так і казав, — що наш спільний із Кеті дохід був достатнім і, безперечно, *мав би бути* достатнім, щоб забезпечити двом напіврозсудливим дорослим людям прийнятний рівень заможності. Навіть враховуючи інфляцію воєнного часу».

Втім, усе склалося не зовсім так. І глибока невідчепна інтуїція підказувала йому, що вже ніколи насправді не складеться.

Увійшовши в будинок корпорації «ТХБ», він піднявся ліфтом до коридора, який вів до його особистого офісу, притлумлюючи в собі бажання заскочити в кабінет Кеті поверхом вище, щоб одразу з усім розібратися. «Пізніше, — вирішив він. — Після роботи. Можливо, за вечерею». Господи, а попереду на нього чекав такий переповнений графік; у нього зовсім не було енергії — як її ніколи не було й раніше — для цих нескінченних суперечок.

— Доброго ранку, лікарю.

— Привіт, — відказав Ерік, киваючи головою в бік мерехтливої міс Перт, своєї секретарки; сьогодні вона вифарбувалася сяйливим блакитним спреєм із численними блискітками, які відбивали світло ламп, що висіли на стелі приймальні.

— А де Гіммель?

Інспектора з контролю якості ніде не було видно, а він помітив, що на парковку вже заїхали представники дочірніх компаній.

— Брюс Гіммель телефонував. Сказав, що Публічна бібліотека Сан-Дієго подала проти нього позов і йому, можливо, доведеться поїхати в суд, тож, найімовірніше, він запізниться, — міс Перт зблиснула привабливою посмішкою, відкриваючи його погляду сніжно-білі синтетичні зуби зі слонової кістки — ця дещо моторошна штучність в її зовнішності рік тому примандрувала разом із нею з Амарільйо, штат Техас. — Бібліотечні копи увірвалися в його помешкання і знайшли там більше двадцяти їхніх книжок, які він поцупив. Ви ж знаєте Брюса, у нього фобія і він боїться проводити речі через касу... як же це називається грецькою?

Він зайшов у свій кабінет, який належав лише йому; на цьому наполог Вірджил Акерман як на відповідній ознаці престижу, замість того щоби збільшити йому зарплатню.

Там, біля вікна, курячи мексиканську сигарету з солодкуватим ароматом і задумливо розглядаючи суворі брунатні пагорби Баха-Каліфорнії на південь від міста, стояла його дружина Кеті. Цього ранку він побачився з нею вперше. Вона прокинулася на годину раніше за нього, одягнулася, поснідала на самоті і поїхала на роботу своїм коловертом.

— Як справи? — різко запитав її Ерік.
— Заходь і зачини двері, — Кеті повернулася, але не глянула на нього; вираз її вишукано загостреного обличчя був задумливий.

Він зачинив двері.

— Дякую, що ласкаво запросила мене у мій кабінет.
— Я знала, що цей клятий роботизований колектор боргів перестріне тебе по дорозі цього ранку, — мовила Кеті голосом, який звучав ніби звідкись здалеку.

— Майже вісімдесят зелених разом із пенею, — сказав він.

— І ти заплатив? — вона вперше зиркнула на нього; її штучні темні вії затріпотіли швидше, виказуючи стривоженість.

— Ні, — саркастично відказав Ерік. — Я дозволив робанту розстріляти мене на місці, прямисінько на парковці, — він повісив пальто у шафу. — Звісно ж, я заплатив. Цього вимагає закон, ще відколи Кріт скасував добрий шмат системи купівлі в кредит. Я розумію, що тебе це не дуже цікавить, однак якщо не заплатити впродовж...

— Будь ласка, не читай мені лекцій, — мовила Кеті. — І що він тобі сказав? Що я будую *Pimms-39*? Він збрехав. Я придбала ту пачку *Lucky Strike* на подарунок. Я б не створювала дітокрай, не сказавши тобі. Зрештою, він був би також і твій.

— Тільки не *Pimms-39*, — сказав Ерік. — Я ніколи не жив у той період, у 39-му або в якийсь інший рік, — він сів за робочий стіл і натиснув кнопку на інтеркомі. — Місіс Шарп, я на місці, — повідомив він секретарку Вірджіла. — Як ви сьогодні почуваетесь? Вчора ввечері дісталися додому без проблем після отого мітингу проти військових облігацій? Жодні кровожерливі прихильники

війни не гримнули вас по голові? — він вимкнув інтерком і пояснив Кеті. — Люсіль Шарп палка прихильниця примирення. На мою думку, це чудово, що корпорація дозволяє своїм працівникам брати участь у політичній агітації, хіба ні? А ще краще те, що це не коштує ні копійки. Політичні мітинги безкоштовні.

— Але доводиться молитися і співати, — мовила Кеті. — А ще тебе змушують купувати облігації.

— Для кого ти купила ту пачку сигарет?

— Звісно ж, для Вірджіла Акермана, — вона видихнула дим двома сірими струменями, схожими один на одного як близнюки. — Думаєш, я хочу працювати деінде?

— Звісно, якщо тобі краще платитимуть.

— Хоч що б ти думав, Еріку, мене тут тримає не висока зарплатня, — задумливо сказала Кеті. — Я вірю, що ми допомагаємо фронту.

— Тут? *І як же?*

Двері кабінету відчинились; на порозі з'явилася по-стать міс Перт, її блискучі, мерехтливі, горизонтально нахилені груди торкнулися рами дверей, коли вона повернулася до Еріка й мовила:

— Ох, лікарю, перепрошую, що турбую, але прийшов містер Джонас Акерман — праправнук містера Вірджіла з Басейнів.

— Як там Басейни, Джонасе? — запитав Ерік, про-стягнувши руку; праправнук власника компанії підійшов до нього і вони привіталися. — Щось вибулькнуло під час нічної зміни?

— Якщо й так, — відказав Джонас, — то воно вдало з себе працівника і вийшло через центральні ворота, — тут він помітив Кеті. — Доброго ранку, місіс Світсент. Я бачив ваше нове придбання для *Ваш-35* — оте авто,

схоже на жука. Що воно таке, *Volkswagen*? Хіба не так їх колись називали?

— *Chrysler Airflow*, — мовила Кеті. — Хороша машина, але в ній було надто багато непідресореного металу. Помилка інженерів, яка й вбила це авто на ринку.

— Господи, — випалив Джонас, — це ж треба знатись на чомусь аж так ретельно. Мабуть, неймовірне відчуття. Геть ренесансну багатогранність. Як на мене, то краще добре вивчити якусь одну сферу, аж поки... — він не договорив, помітивши, що обое Світсентів, і дружина, і чоловік, були похмурими та мовчазними. — Я вам завадив?

— Справи компанії завжди пріоритетніші за суто людські задоволення, — мовив Ерік. Він був радий, що їхню розмову перервали, навіть якщо це зробив молодший представник заплутаної кровної ієрархії їхньої корпорації. — Будь ласка, Кеті, ти не могла б нас залишити, — сказав він дружині, навіть не намагаючись зробити тон свого голосу приязним. — Поговоримо за вечерею. У мене занадто багато справ, щоб витратити час на суперечки про те, чи вміє роботизований колектор брехати. — Він провів дружину до дверей кабінету; вона пасивно рушила за ним, не пручаючись. — Як і всі в цьому світі, вони просто глумляться над тобою, хіба ні? — мовив Ерік тихим голосом. — Всі такі балакучі.

Кеті вийшла з кабінету, і він зачинив за нею двері.

— Що ж, отакі тепер шлюби. Узаконена ненависть, не інакше, — сказав Джонас Акерман, стеноввши плечима.

— Чому ти так кажеш?

— Ох, це було складно не розчути у вашій розмові; воно просто висіло в повітрі, мов прохолода смерті. Мав би існувати закон, який забороняв би чоловікові й дружині працювати в одній компанії. Дідько, та навіть

в одному місті, — він посміхнувся, тепер на його худорлявому молодому обличчі не було й сліду серйозності. — Але знаєш, вона чудово виконує свою роботу. Вірджил звільнив усіх інших експертів зі старовини, відколи Кеті почала тут працювати... однак, звісно, вона тобі, мабуть, про це казала.

— Неодноразово, — відказав Ерік, а про себе уїдливо подумав: «Та майже щодня».

— Чому ви не розлучитесь?

Ерік лише стенув плечима — цей жест мав свідчити про його глибоку філософську натуру. Він сподівався, що це й справді було так.

Однак, схоже, Джонас цього не добачив, бо запитав:

— Хочеш сказати, що тобі це подобається?

— Я хочу сказати, — смиренно відказав він, — що вже був одружений раніше, і це було нічим не краще. Якщо я розлучуся з Кеті, то одружуся з кимось іншим, бо, як каже мій мозкоправ, я не здатний знайти свою ідентичність поза межами ролі чоловіка та батечка, який заробляє родині на хліб із маслом. І наступна клята дружинонька буде така сама, оскільки саме такий тип я обираю. Це в мене в крові, — він підвів голову і втупився в Джонаса, намагаючись надати своєму погляду стільки мазохістської викличності, на скільки був лише здатний. — Що ти хотів, Джонасе?

— Подорож! — радісно вигукнув Джонас Акерман. — На Марс, ми всі полетимо разом, включно з тобою. На конференцію! Ми зможемо обрати місця подалі від старого Вірджила, щоб не обговорювати справи компанії, допомогу фронту і Джино Молінарі. А оскільки ми полетимо великим кораблем, то дорога триватиме не більше шести годин в один бік. І заради Бога, зробімо так, щоб нам

не довелося провести усю подорож до Марса й назад стоячи — треба впевнитись, що ми отримаємо сидячі місця.

— Скільки ми там пробудемо? — чесно кажучи, перспектива такої мандрівки не дуже його тішила; це означало, що йому доведеться надовго відірватися від роботи.

— Та ми повернемося вже завтра або післязавтра. Слухай, відпочинеш трохи від дружини, Кеті лишається тут. Можливо, в цьому є якась іронія, але я зауважив, що коли старий навідується у *Vaish-35*, то не любить, щоб його експерти з антикваріату були поряд... йому подобається занурюватися, гм, у магію цього місця... і що старішим він стає, то більше. Коли тобі виповниться сто тридцять, ти й сам почнеш розуміти, і я, можливо, також. А поки нам доведеться миритися з його химерами. Мабуть, тобі це відомо, Еріку, — похмуро додав Джонас, — оскільки ти його лікар. Він ніколи не помре, він ніколи не наважиться на це непросте рішення, як то кажуть, хоч які органи відмовлять у його тілі, і їх доведеться замінити. Інколи я заздрю йому, його оптимізму. Через те, що він так любить життя, через те, що вважає його таким важливим. А ми, миршаві смертні, у наші роки — він зиркнув на Еріка, — у якісь нікчемні тридцять чи тридцять три...

— В мені достатньо життєвої сили, — мовив Ерік, — Я ще довго протримаюся. І життя мене не доконає, — він дістав з кишені пальта рахунок, який йому вручив роботизований колектор. — Спробуй пригадати, чи не з'явилася приблизно три місяці тому у *Vaish-35 зелена* пачка *Lucky Strike*? Як подарунок від Кеті?

Після довгої паузи Джонас Акерман сказав:

— Бідолашний підозріливий недоумкуватий телепень. Ні про що інше ти не здатний думати. Слухай, лікарю, якщо ти не можеш зосередитися на роботі, тобі кінець.

У нашій рекрутинговій картотеці заяви від двадцяти артифорових хірургів, які чекають не дочекаються, щоб почати працювати на такого чоловіка, як Вірджил, чоловіка важливого і в економіці, і в справі допомоги фронту. Правду кажучи, не такий ти вже й мастак, — вираз його обличчя був сумішшю співчуття та несхвалення, дивною сумішшю, від якої Ерік різко здригнувся. — Особисто я, якби моє серце відмовило, — а одного дня це зрештою трапиться, — нізащо не звернувся би до тебе. Ти занадто загруз у своїх особистих клопотах. Ти живеш своїм життям і занедбав планетарні справи. Господи, хіба ти забув? Ми ведемо війну не на життя, а на смерть. І ми її програємо. Нас розносять на друзки кожного клятого дня!

«Це правда, — усвідомив Ерік. — А ще у нас хворий лідер, який страждає на іпохондрію і втратив будь-який бойових дух. А Тіхуанська корпорація хутра та фарбників — один із тих могутніх індустріальних комплексів, які підтримують цього хворого лідера і яким насилу вдається утримувати Крота на його посаді. Без такого щирого високопоставленого особистого друга, як Вірджил Акерман, Джино Молінарі вже давно б змістили, або він помер би чи опинився у притулку для літніх людей. Це не мій вибір отак загрузнути у своїх домашніх справах, у боксерському клінчі з Кеті. А якщо ти думаєш, що мій, то це тому, що ти ще страшенно молодий. Ти ще не перейшов з юнацької свободи у світ, де мені доводиться жити: я одружений із жінкою, яка на голову вища від мене в економічному, інтелектуальному і навіть, мушу визнати, навіть в еротичному плані».

Перш ніж вийти з будівлі, лікар Ерік Світсент заскочив до Басейнів, перевірити, чи Брюс Гіммель вже на місці.

Так, він і справді був там, стояв біля велетенського контейнера з відходами, переповненого бракованими «Лінівами Коричневими Собаками».

— Утилізуйте їх, — мовив Джонас до Гіммеля, який шкiрився до нього своєю звичною порожньою, якоюсь незв'язною посмішкою, поки наймолодший із Акерманів передавав йому одну із бракованих сфер, які сходили з конвеєрів «ТХБ» разом із тими, що були придатними для підключення до командної системи управління міжпланетних космічних кораблів. — Знаєш, — звернувся він до Еріка, — якби ти проаналізував із десятків цих контрольних комплексів — і я маю на увазі не бракованих, а тих, які йдуть у вантажні контейнери й передаються армії — ти б виявив, що порівняно з минулорічними або й тими, які ми виробляли шість місяців тому, їхня реакція сповільнилася на кілька мікросекунд.

— Тобто ти хочеш сказати, що наші стандарти якості знизилися? — запитав Ерік.

Це видавалося неможливим. Продукція «ТХБ» була надто важливою. Уся система військових операцій залежала від цих сфер розміром з голову.

— Саме так, — схоже, Джонаса це не дуже турбувало. — Оскільки ми забраковували надто багато продукції, компанія ніяк не могла вийти на прибутковість.

— Ін-н-коли я мрію про те, щоб ми знову повернулися до видобування кажанячого гуано на Марсі, — затинаючись мовив Гіммель.

У минулому корпорація займалася розробкою покладів екскрементів марсіанських кажанів і в такий спосіб заробила свій перший капітал, який дав їй змогу взятися за експлуатацію економічно вигідних характеристик іншої неземної істоти — марсіанської штампової

амеби. Цей неймовірний одноклітинний організм виживав за допомогою здатності імітувати інші форми життя — особливо такого самого розміру, — і хоча земні астронавти та представники ООН вважали цю здатність потішною, ніхто не бачив у ній потенціалу для індустріального використання, аж поки на видноколі не з'явився Вірджил Акерман, який вже став відомим завдяки видобутку гуано. За кілька годин він зметикував, як застосувати штапову амебу до дорогого хутряного виробу однієї зі своїх тогочасних коханок; штапова амеба ретельно зімітувала хутро, і тоді, хоч з якого боку поглянь, у Вірджила та його дівчини було вже дві норкові накидки на плечі. Однак за якийсь час амеба втомилася вдавати з себе хутро і повернулася до своєї первісної форми. Такий результат навряд чи можна було вважати задовільним.

Рішення, на пошук якого пішов не один місяць, полягало в тому, щоб умертвити амебу під час періоду імітації, а тоді обробити її мертве тіло сумішшю фіксувальних хімікатів, що могли стабілізувати амебу у цій остаточній формі; амеба не розкладалася, тож згодом її неможливо було відрізнити від оригінального хутра. Незабаром Вірджил Акерман вже облаштував фабрику в мексиканському місті Тіхуана, куди надходили поставки ерзац-хутра найрізноманітніших видів із його виробництв на Марсі. Так він майже одразу витіснив природне хутро з ринку Землі.

Однак війна все змінила.

А втім, що тільки вона не змінила. Коли було підписано «Пакт миру» з їхнім союзником Лілістар, хто б міг подумати, що все складеться так кепсько? Адже, відповідно до Лілістар та її Міністра Френексі, вони були домінуючою військовою силою в галактиці; їхні вороги,

ріги, поступалися їм у військовому і будь-якому іншому сенсі, тому, безперечно, війна мала бути нетривалою.

«Війна була поганою сама по собі, — роздумував Ерік, — але ніщо не спонукає тебе так, як війна, яку ти програєш, зупинитися й замислитися, спробувати — на марно — ще раз обдумати свої минулі рішення, як-от підписання „Пакту миру“, якщо взяти якийсь один приклад — приклад, який тепер, мабуть, спав би на думку чималій кількості землян, якби їх запитали». Однак у ці дні їхньою думкою не цікавився ані Кріт, ані уряд самої Лілістар. Власне, всі вважали, — про це відкрито базікали в барах, а також у конфіденційній атмосфері віталень, — що навіть думкою Крота вже ніхто не цікавився.

Коли почалися сутички з рігами, Тіхуанська корпорація хутра та барвників перейшла від торгівлі розкішним ерзац-хутром до виробництва продукції для військових потреб, як, безумовно, і всі інші індустріальні компанії. Неймовірно точно дублювання комплексів керування для ракетних космічних кораблів, найпоширеніший з яких називався «Лінівий Коричневий Собака», надзвичайно добре пасувало для того типу виробництва, яким займалася «ТХБ», тож випуск нової продукції було налагоджено швидко і без зайвих клопотів. І от, тепер задуманий Ерік Світсент стояв перед контейнером із бракованими екземплярами, запитуючи себе — як, власне, у той чи інший час запитували себе й усі інші працівники корпорації, — як використати ці недостатньо якісні, хоч і доволі складні механізми з економічною вигодою. Він взяв один із них у руки і покрутив у різні боки; важив комплекс приблизно як бейсбольний м'яч, а розміром нагадував великий грейпфрут. Очевидно, з цими невдалими екземплярами, які Гіммель забракував, вже нічого

не можна було зробити, тож він повернувся і приготував жбурнути сферу у пашу утилізаційної машини, яка мала переробити стабілізований пластик і надати йому первісної органічної клітинної форми.

— Заждіть, — пробурмотів Гіммель.

Ерік та Джонас поглянули на нього.

— Не розплавляйте її, — мовив Гіммель. Його незугарне тіло аж скрутилося від збентеження, руки неприродно вигнулися, а довгі кістляві пальці звела судома. З роззявленим мов у недоумка ротом, він прошамкотів: — Я... більше цього не роблю. У будь-якому разі, як сировина цей екземпляр коштує не більше чверті centa. А весь контейнер — приблизно долар.

— І? — запитав Джонас. — Їх все одно потрібно...

— Я куплю його у вас, — пробурмотів Гіммель. Він потягнувся в кишеню штанів, намагаючись знайти гаманець; ця процедура зайняла чимало часу і коштувала йому неабияких зусиль, однак зрештою він тримав гаманець у руці.

— Навіщо він тобі? — вимогливо запитав Джонас.

— Я склав собі розклад, — мовив Гіммель після сповненої агонії паузи. — Я платитиму пів centa за кожен бракований екземпляр «Лінивого Коричневого Собаки» — вдвічі більше, ніж вони коштують, так що компанія буде на цьому заробляти. Тож чому хтось мав би заперечувати? — його голос зійшов на писк.

— Ніхто й не заперечує, — сказав Джонас, змірюючи його пильним поглядом. — Мені просто цікаво, що ти будеш із ними робити.

Краєм ока він зиркнув на Еріка так, немов хотів запитати: «А ти що про це думаєш?».

— Гм, якось та й використаю, — мовив Гіммель. Насуплений мов хмара, він розвернувся і почовгав до найближчих дверей. — Але вони всі належать мені, я заплатив за них наперед зі своєї зарплатні, — докинув він через плече, відчиняючи двері. Немов захищаючись від чогось, з потемнілим від збентеження обличчям, на якому виднілися руйнівні сліди глибоко вкарбованого фобічного страху, він відступив убік.

По кімнаті, яка слугувала, вочевидь, складом, котилися маленькі візки з колесами завбільшки зі срібний долар; їх було двадцять або й більше, і вони вправно уникали один одного під час своєї невпинної діяльності. На кожному візку, як побачив Ерік, розташовувався підключений до нього «Лінивий Коричневий Собака», який і керував рухами візка.

Джонас почухав збоку ніс, щось пробурмотів, а тоді мовив:

— Звідки вони беруть енергію?

Нахилившись, він спромігся схопити візок, коли той проїжджав повз його ногу. Він підніс його вгору, колеса візка і далі марно крутилися.

— Там встановлено крихітну дешеву батарею класу «А», розраховану на десять років, — сказав Гіммель. — Коштує не більше пів цента.

— І ці візки виготовляєте ви?

— Так, містере Акерман, — Гіммель забрав у Джонаса візок і повернув його на підлогу; той жваво покотився геть. — Вони ще надто нові, щоби випустити їх у світ, — пояснив він. — Їм треба попрактикуватися.

— А тоді, — промовив Джонас, — ти подаруєш їм свободу.

— Саме так, — Гіммель кивнув своєю схожою на великий купол майже лисою головою, так що його окуляри у роговій оправі аж з'їхали на ніс.

— Навіщо? — запитав Ерік.

Ось тепер дійшло до суті справи; Гіммель увесь почервонів і жалюгідно засмикався, однак його вигляд і далі виказував якусь невиразну захисну гордість.

— Тому, — випалив він, — що вони на це заслуговують.

— Але ж протоплазма не жива. Вона померла під час застосування фіксувального розчину. І тобі це добре відомо. Від тієї миті воно — усі вони — є не чим іншим, як електронним механізмом, таким же мертвим, як і... як і робант.

— А я вважаю їх живими, містере Акерман, — з гідністю відказав Гіммель. — І те, що вони недостатньо якісні та не здатні керувати ракетним космічним кораблем, ще не означає, що вони не мають права прожити своє вбоге життя. Я відпускаю їх, і вони кататимуться собі по світу впродовж, як я передбачаю, шести років — можливо, й довше. Цього достатньо. Це дає їм те, на що вони заслуговують.

— Якби старий про це знав... — сказав Джонас, повернувшись до Еріка.

— Містеру Вірджилу Акерману про це відомо, — випалив Гіммель. — І він це схвалює, — додав чоловік. — Чи, радше, він дозволяє мені цим займатись, бо знає, що я відшкодовую компанії кошти. Я конструюю ці візки вночі, поза робочим часом. У мене є навіть конвеєр — звісно, дуже примітивний, хоча й ефективний — у квартирі, де я мешкаю. Я працюю щонаочі приблизно до першої.

— І що вони роблять після того, як ти їх випускаєш? — запитав Ерік. — Просто катаються містом?

— Бог його знає, — відповів Гіммель. Очевидно, цим він не переймався. Коли візок було збудовано й встановлено на нього «Лінивого Коричневого Собаку», він вважав свою місію завершеною. І, можливо, мав рацію. Не міг же він супроводжувати кожен візок і захищати його від небезпек у місті.

— Ти — митець, — промовив Ерік, не будучи певним, чи це його забавляло, чи викликало огиду, чи або що: в усій цій справі було щось химерне, чудне, навіть абсурдне. Гіммель без упину працював як тут, так і в своєму помешканні, щоби забраковані фабрикою екземпляри продукції отримали місце під сонцем... Що далі? І це тоді, коли всі решта проливали піт заради ще безглуздішої колективної абсурдності — невдалої війни. На цьому тлі Гіммель не здавався сміховинним. Таким вже був час. Сама атмосфера була сповнена божевілля, від Крота і аж до цього експерта з контролю якості, у якого явно були проблеми у клінічному психіатричному сенсі.

— Бахнутий на всю голову, — сказав Ерік, крокуючи коридором поряд із Джоном Акерманом. Це була найсильніша фраза на позначення ненормальності, яка тоді саме увійшла в моду.

— Очевидно, — відмахнувся Джонас. — Однак це дало мені змогу дещо інакше поглянути на старого Вірджилу: він це терпить, і не тому що заробляє на цьому — річ тут в іншому. Правду кажучи, мене це тішить. Я гадав, що Вірджил більш товстошкірий. Я очікував, що він вмить витурить звідси цього бідолашного психа і відправить в одну з бригад, що прямують на Лілістар в табори

примусової праці. Господи, оце була б доля. Гіммелю неабияк поталанило.

— Як гадаєш, чим це закінчиться? — запитав Ерік. — Думаєш, Кріт підпише сепаратний мир із рігами й витягне нас із цієї халепи, залишивши лілістарців воювати далі наодинці? Саме на це вони й заслуговують.

— Він не може, — беземоційно мовив Джонас. — Якби він таке зробив, таємна поліція Френексі миттю висадила б на Террі й перетворила б його на фарш. Вони за одну ніч скинули б його з посади, замінивши кимось більш войовничим. Кимось, кому *подобається* вести війну.

— Але вони не можуть так вчинити, — сказав Ерік. — Це ж ми обрали його своїм лідером, а не вони, — він знав, що попри такі правові міркування Джонас мав рацію: просто реалістично оцінював їхнього союзника, дивився правді у вічі.

— Найкраще, на що ми можемо сподіватись, — мовив Джонас, — це просто програти. Повільно, але невідворотно, що ми й робимо, — він стишив голос до скреготливого шепоту. — Ненавиджу казати такі пораженьські речі...

— Та годі тобі.

— Це єдиний вихід, Еріку, — сказав Джонас. — Навіть якщо нам доведеться прожити сто років під окупацією рігів. Це буде наше покарання за те, що обрали неправильного союзника в неправильній війні і в неправильний час. Це ми вперше отак добродісно впуталися в міжпланетний мілітаризм, і поглянь, *який* ми зробили вибір — який вибір зробив Кріт, — його обличчя скривилось в гримасі.

— А ми обрали Крота, — нагадав йому Ерік. Тож врешті-решт відповідальність лягала саме на них.

Попереду замайоріла худорлява, схожа на листок по-
стать, суха й невагома, і посунула назустріч, звертаючись
до них тонким, пронизливим голосом:

— Джонасе! А також ти, Світсенте, час вирушати
у подорож до *Ваш-35*.

Тон голосу Вірджила Акермана був дещо сварливий,
немов у матері-пташки за годуванням малят; у своєму
похилому віці Вірджил став майже гермафродитом, по-
єднанням чоловіка та жінки в одній безстатевій позбав-
леній соків істоті, яку, втім, переповнювала життєва
енергія.